

VILÁGSZÍNVONAL
— MOSTOHA KÖRÜLMÉNYEK KÖZÖTT

Szeged propagandistái a kutatók

„Szeged híres város” — hirdeti a nota. Még csak álszerűnek sem kell lennünk azonban ahhoz, hogy bevalljuk: valóban kicsi, jellegtelen pötty vagyunk a glóbuszon. S hogy ott vagyunk egyáltalán, vajmi kevesen kíváncsiak rá. Nincsenek világos elvárások, természetesen kincseink, őseink s mi magunk nem hagytuk itt életünknek olyan kézjegyet, melyet a világ hétszázadiként számoltartanak. Mezőgazdaságunk, iparunk se jeleskedett annyira az évszázadokon át, hogy különösebben jó hírünket keltette volna messzi tájékon, még ha néhol ott lóg is — borsos áron — az üzletekben néhány szál kalóriadús Pick-szalámi, vagy az ezerféle fűszer közötti helyet szorítanak itt-ott a szegedi paprikának is. Van ugyan hírharang-szerepre szánt szabadtérünk, ám a hangja jó, ha eljut saját határainkon belül, legalább a fővárosig.

Mi az, ami jelét adja annak: létezik a világban, Közép-Európa keleti részén egy Szeged nevű város? Az, hogy vannak egyetemeink, kutatóintézeteink. Az, hogy a tudomány, ha igényes szellemek művelik, nemzetközi, s határokon feletti. Indiától Dél-Amerikáig, Grönlandtól a Déli-sarkig élnek és dolgoznak kutatók, akik a valóság ugyanazon szeletkéjének megismerésén fáradozva egymásra találhatnak. A jelentős, nemzetközi folyóiratok lapjain találkozhatnak „szellemi testvérükkel” számosan, akiknek dolgozata alá az kerül: Attila József University of Szeged, vagy a város Biológiai Központja, orvosegyetemünk neve. Konferenciák előadóiként is ezt a kis névjegykártyát hordják mellükön egy-egy ilyen rendezvény soknyelvű forgatagában, képviselve ezzel nemcsak munkahelyüket, hanem hazájukat, városukat is. Vajon kellő figyelmet szentelt-e eddig Szeged világjáró követinek, a város propagandistáinak?

Erről beszélgettem Burger Kálmán professzorral, a JATE tudományos rektorhelyettesével.

Utazás — saját devizából is

Anéhány éve Pestről ide szerződött vegyészprofesszor társalgásunkat egy személyes megjegyzéssel kezdte:

— Bennem még föl sem merült ez a kérdés korábban, hiszen viszonylag új lakója vagyok a városnak. De beszélgettem kiváló szegedi tudósokkal, akik évtizedek óta élnek itt, s nekik is az a véleményük: nevük, munkásságuk ismertebb a világban, mint itt Szegeden.

Hogy ennek mi lehet az oka? Az csak a kritika egyik lehetséges címszavaként, az újságíróknak a megjegyzése: az elmúlt évtizedeknek megvoltak a maguk ajánlásokkal támogatott sztárjai a hírharangokban, s nem kizárólag a teljesítmény volt a válogatás szempontja. Megesett, hogy a helyben ismert és elismert, futtatott személyiség neve külföldön, szakmai berkekben teljesen idegenül csegett.

A laikus azt hihetné, sznobság a kutatók részéről, ha állandóan külföldi kapcsolataikra hivatkoznak. Talán nincs helyi jelentőségű, értékes eredmény? Van, csak az nem nevezhető tudományos teljesítménynek, lévén a tudomány — természeténél fogva — egyetemes és nemzetközi. Feladata, hogy új, eddig mások által még föl nem fedezett ismeretekkel gazdagítsa az emberiség tudását. Nincs szükség arra, hogy újra felfedezzük a gőzgépet... A hasznos, gyakorlatban alkalmazható ötletekre is szükség van, de ezek az újítás kategóriájába tartoznak. A tudós a világon létező ismeretekhez hordja a maga morzsáit. Ehhez napra készen ismernie kell saját szakterülete pillanatnyi helyzetét, azt, hogy ki, hol, a világ mely sarkában éppen mire jutott egy kérdés megválaszolásában. Mert itt is verseny van, s aki nem bírja az iramot, kibukik a sorból.

A tudós a világon létező ismeretekhez hordja a maga morzsáit. Ehhez napra készen ismernie

kell saját szakterülete pillanatnyi helyzetét, azt, hogy ki, hol, a világ mely sarkában éppen mire jutott egy kérdés megválaszolásában. Mert itt is verseny van, s aki nem bírja az iramot, kibukik a sorból.

Mi, magyarok, bírjuk még? Erővel, ésszel egyelőre igen. A rangos folyóiratokbeli publikációk mellett elengedhetetlenek a tapasztalatcserek, a konferenciák tartott előadások. Képes ezek finanszírozására egy szegény ország szegény egyeteme? — kérdeztem.

— Tavaly a JATE-ről 511 oktató utazott külföldre, részben konferenciára, illetve tanulmányútra. Közülük mindössze 102-nek tudott az egyetem anyagi támogatást adni. A többiek testvéregyetemen tettek cseréltogatást, útjukat az intézet által végzett úgynevezett külső munka jövedelméből fizették, néhányan az OTKA-pályázat révén utazhattak, mások a Művelődési Minisztérium támogatásával. Meg kell mondanom, sokan saját devizaszámlájukból áldoztak a tudomány oltárán... A minisztériumtól csak három szegedi kutató kapott devizát, hogy részt vehessen előadóként nemzetközi konferencián, 21-en OKTA-devizából fedezték a költségeket, 15-en pedig arra kaptak lehetőséget, hogy saját forintjukon devizát vehessenek.

Akik által „híres e föld”

Ilyen anyagi föltételekkel bizony felő, hogy a magyar kutatók nem lesznek versenyképesek a tudomány „piacán” — fogalmaztam meg aggodalmamat. A rektorhelyettes azonban optimista és megnyugtatót.

— A szegedi egyetem néhány vezető professzorát a külföldi partnerek úgy hívják meg, hogy költségeiket ők fedezik. Aki kiváló a nemzetközi szakmai vélemény szerint, azt fölkérjük plenáris előadás megtartására, s ez az erkölcsi elismerés mellett anyagival is jár. A tudo-

mányos rang és elismerés mögött persze hosszú, kitartó, magas szintű munka rejlik. Ezekre a Szegeden élő tudósokra méltán lehetne büszke a város.

— Mit profitál a nemzetközi kapcsolatokból az egyetem?

— A fiatalok hazahozzák külföldi tapasztalataikat, beépítik itthoni munkájukba. Az idősebbek bemutatják itteni eredményeiket, és általában jó propagandistái még mindig a magyar, s ezen belül a szegedi tudománynak. Jónéhányan európai, sőt világ színvonalú munkát végeznek, az ettől lényegesen rosszabb, mostoha körülmények között is. Ez is elismerésre méltó.

S hogy így van, bizonyítják a rangos amerikai, angol, német egyetemekről érkező, 1-2 éves vagy hosszabb időre szóló meghívások: kutatóinkra még „vendégek” az olyan nyíra igényes intézetek. Vendégprofesszor-ként is szívesen alkalmaznak jó hírű szegedieket: az egyik fiatal matematikus például fél évig itthon, fél évig Floridában oktat egyetemi tanárként. A rektorhelyettes elmondta: természetesen sokszürke, közepes képességű és -szorgalmú ember is van a JATE-n, merthogy a kontrasztok miatt éppen ezt az intézményt kímélte volna az elmúlt évtizedekben. Szeged és az egyetem azonban nem általuk lesz híres a világban.

— Ön mint rektorhelyettes, mit mérlegel, amikor pénzt oszt?

— Azokat támogatom, akik produkálnak. A jelenlegi gazdasági helyzetben nem lehet minden területet egyaránt fejleszteni, az egyenlődségi korszak lejárt. Az a téma alkalmas a túlélésre, a fejlesztésre, amelynek művelői előkelő helyezést értek el a szcientometriás fölmérésen, akik meghívott előadóként jártak külföldön, akik előadásaikból eltartják magukat.

A pénz több, nem az ész

— Magyarán: akit külföldön elismertek, ne legyen mostoha-gyerek itthon.

— A közvéleménnyel sem árt tudatosítani: egyetlen szegény magyar kutatót sem a két szép szeméért hívnak meg rangos konferenciákra vagy intézetekbe.

Arról még nem esett szó, hogy a tudomány utazó követeiből mit profitál a város. A szegedi egyetemek, kutatóintézetek legjobbjai jártukban-keltükben emberi kapcsolatokkal gazdagodva térnek haza. A sokéves szakmai kapcsolatot nem egyszer barátsággá érleli az idő, a közös gondolatok rendszeres cseréje. Külföldi kutatók is gyakran utaznak ide Szegedre, a rokontéma vagy ismert művelője kedvéért. A vendéglátás révén aztán tovább viszik hírünket a világba: szállodai, éttermi tapasztalataikról, a városképről, viselkedéskultúránkról, egy szegedi családi asztal körül szerzett élményekről, a szegedi otthonok berendezéséről, hangulatáról és a háziasszony főztijéről...

Tavaly mintegy 200 külföldi vendége volt a JATE-nak, 300-an látogattak a Biológiai Központba és csaknem 100-an keresték föl a SZOTE intézeteit. Valamire való nyugati egyetemi város számok sokszorosával dicsekedne. Nem azért, mert ott több az ész, hanem mert az egyetem pénztárcája és a város vendéglátó készsége- tehetsége nagyobb.

— A tanács a jövőben jobban a magának érezhetné a szellemi műhelyeit és mint legjobb propagandistáinak, bővebben mérhetné nekik az anyagi javakat is — mondta befejezésül a rektorhelyettes, akivel csak egyetérteni lehet. Lévén tapasztalatunk arról, mentek pénzek nálunk ennél hasznoslatlanabb helyekre is...

CHIKÁN ÁGNES

TÖREDÉKEK KIRÁLY - KÖNIG EMLÉKÉRE

Péter apostol balladája

A stájerországi Rossegben, 1870. május 29-én Maria König ikreknek, Péternek és Antonnak adott életet. Negyedéve, Koglhofban Anton unokájával hozott össze jó sorsom. Az ikrek apjáról mindössze annyit mondott: unbecannt...

Pétert, hathónapos korában Rudolf Höge angeri főtanító és felesége, Rozina vette magához. A jól képzett zenepedagógus hegedülni és trombitálni tanította nevelt fiát, azonkívül hatéves korától vele énekelte a misék altszólómat.

A messzeföldön híres admonti bencéskolostor énekesfiúknak meghirdetett fölvételi vizsgáján, 1881-ben König Péter maradéktalanul eleget tett a követelményeknek. A sikeres vizsga tandíjmentességet és teljes ellátást biztosított számára. 1855. július 22-én három kitűnő osztályzattal, négy dícsérettel és egy kielégítő minősítéssel fejezte be a gimnázium negyedik osztályát. 1855. őszén a Grázi Állami Főgimnáziumban folytatta tanulmányait. 1889. július 9-én közepes eredménnyel érettségizett. Följegyzéseiben olvasható: „Kis híján meggyúlt a bajom az érettségim. A kódobás törvényének szemléltetésekor sehogy sem jöttem rá a helyes megoldásra. Matematika és fizika tanárom, dr. Hans König meg is jegyezte: — Ja persze, aki mindig komponál, az nemigen gondol a fizikára és a matematikára.”

A nevelőanyját korábban elvesztő fiú a költséges egyetem helyett az admonti kolostort választotta. Augusztus 29-én öltötte magára a Benedekrend ruháját, vette föl, a hildesheimi szent bencéspüspök után, a Frater Marguard nevet. Teológia záróvizsgája után, 1893-ban Pertisuban nyaralt, ahol megismerkedett Sauer Emillel. A kontinens-szerte ünnepezt zongoraművész átnézte műveit, és szinte utasította:

— Maga tehetség! Ki a világba! Magának tanulnia kell! A mestere Budapesten él: Koessler Jánosnak hívják...

Frater Marguard nyolc nappal a fölszentelése előtt jelentette be kilépési szándékát. P. Cajetan Hoffmann prelatus azt tanácsolta, próbáljon szerencsét, és ha nem veszik föl az akadémia, térjen vissza Admontba. Az ifjú papjelölt bízott sikerében. Valamennyi holmiját összecsomagolta és Budapestre utazott. A vizsgán Koessler János és Herzfeld Viktor játszotta négykezes Diadalindulóját. Mihailovich Ödön, az akadémia igazgatója megveregette a vállát és közölte vele:

— Föl van véve...

A Budapesti Zeneakadémián barátjával, a zseniális Dohnányi Ernővel együtt a legkiválóbb növendékek közé tartozott. Az 1897. június 30-ai keltezésű művészi oklevelének szövege: „A zeneszerzés főtan szakot négy éves tanfolyamban a kötelezett melléktan szakokkal együtt az Orsz. M. K. Zeneakadémián minden megszakítás nélkül kitűnő sikerrel bevégezvén részére ezen oklevél a fennálló szabályok értelmében kiadott.”

Az akadémia elvégzése után Koessler mester tanácsára második mesteri állást vállalt vidéki színházaknál. Megfordult Troppauban, Kassán, Aradon és Győrben is.

A bohémlelkű, a társaságot és a jó sört kedvelő művészember emléket — művei mellett — kötetnyi anekdóta is őriz. Az egyik „gyöngyszem” 1899-es keltezésű. Történt, hogy Dohnányi Ernő meghívta barátját pozsonyi koncertjére. Király-König kiballagott a győri állomásra, jegyet váltott, majd az egyik készülő opuszát dudorászva sétálni kezdett a peronon. A pám...pám...pám...pa... ütemére koptatta a köveget, mígnem az utolsó taktust meghallotta az egyik forgalmista. A derék vasutas szolgálatkészen fordult a muzsikussal fel:

— Ha oda akar menni a tekintetes úr, akkor szálljon be. Ahol ni, a vonata!

A zeneszerző megköszönte a fölvilágosítást, és helyet foglalt a — pápai vonaton. Délután 5 órától hajnali 2-ig dekkolt a restiben. Visszatérve Győrbe kollégái kérdésére köllött válaszolnia:

— Mi hír Pápan?

— Premier volt ott — válaszolta egykedvűen a pórujárta.

— Ugyan! És mi ment?

— Az unatkozó Király...

1904. február 16-án vette át a Szegedi Zeneiskola irányítását. A kitűnő pedagógus pezsgő zenei életet teremtett városunkban. Zeneszerzőként a világi és az egyházi zene ügyészólván valamennyi műfajában jelentőset alkotott. Lelkének lényegét egyházzenei szerzeményekben adta. Az egykori admonti bencés kispap töretlenül megőrzött hite valamennyi művén átragyog. Miséi nagybecsült, értékes kincsei katolikus egyházzenei irodalmunknak. Olthatatlan szeretettel csüngött a klasszikus magyar zene hagyományain. Kevéssel halála előtt Szent István oratóriuma kapcsán egész életéről vallott:

— Gizella áriája ebben a műben a legszebb rész. A szívemmel írtam.

Az én sorsomat mutatja: őis idegenből jött és rajongón magyarrá lett...

Miklóss Gyula festőművész 1940. április 30-án négy élő szegedi apostolt festett a Széchenyi téri Olasz vendéglő falára. A művész dr. Lévy Ferencet, Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas tudóst, Bokor Pált, az Antibolsevista Comité vezérét és Király-Königet örökítette meg. Péter apostolt két hét múltán meghalt...

„Szombaton este 10 óráig hallgattam a rádiót, majd nyugovóra tért. Kevéssel utána fojtott hörögésre ébredtem. Azonnal orvost hívtam, aki megnyugtatta: amennyiben nem éri újabb roham, úgy kiheveri agyvérzését. Fölvette az utolsó kenetet, és az utolsó pillanatig Jézust emlegette. 1940. május 14-én, hétfőn, éjjel fél 1 órakor tüdőgyulladás késztette megadásra szervezetét. Megbékélten adta vissza lelkét a Teremtőnek. Tizenöt nappal később országos ünnepséget rendeztek volna 70. születésnapján, helyett 16-án, 9 órakor engesztelő szentmisére gyűlekeztek tisztelői a Fogadalmi templomban. Délután 3-kor pedig a zeneiskola előtti térről kísérték a Belvárosi temető díszsírhelyére.” (Keresztanyám, Király-König Péterné.)

A felesége fogalmazta gyászjelentés utolsó mondata a reménye: „Második hazája földjén — melyet rajongásig szeretett — találjon békés nyugvóhelyet!”

THÉKES ISTVÁN